

Viera ako belief a viera ako faith ¹.

George Virsik

Pôvodným podnetom k tejto úvahe bola snaha priblížiť slovenskému čitateľovi niektoré myšlienky z filozofie náboženstva, ktoré veľká časť, ak nie väčšina, súčasných mysliteľov, formuluje a rozumie v angličtine.²

Známe sú problémy s prekladom filozofických termínov z nemčiny do angličtiny (dobré preklady napr. Hegela či Heideggera uvádzajú pre istotu originál v zátvorke). Na druhej strane slovenčina má skôr slová, ktoré sú presným prekladom nemeckých, t. j. označujú presne ten istý pojem. Niektorým takýmto abstraktným slovám však v angličtine odpovedá nielen viac slov, ale i zodpovedajúcich pojmov, ktoré v slovenčine či nemčine nemožno rozlíšiť.³ Ba niekedy je i ťažké nájsť vhodné slovenské slová na opísanie toho rozdielu v pojmoch, ktorý anglicky hovoriaci má akosi v krvi.⁴

Jedným takým slovom je slovenské 'viera' — ktoré je ekvivalentné nemeckému 'Glaube' — a ktorému v angličtine aj tej najhovorovejšej odpovedajú dve slová, *belief* a *faith*, ktoré aj znamenajú dve odlišné veci.⁵ Podľa kontextu, tento rozdiel je niekedy subtilný, niekedy však, hlavne keď ide o hlbší pohľad, je to rozdiel podstatný. Situácia je však komplikovaná ešte aj tým, že vzťah medzi *belief* a *faith* je ináč interpretovaný v klasickej katolíckej (scholastickej) a trochu ináč v klasickej i súčasnej protestantskej teológii.

Všimnime si najprv ako sú tieto dva pojmy definované v autoritatívnom Websterovom slovníku anglického jazyka. Popri rôznych možných významoch, niekedy sa i prelínajúcich, rozdiel najlepšie vystihujú tieto dva:

Belief je presvedčenie o pravdivosti nejakého výroku alebo o skutočnej existencii nejakej bytosti či javu, obzvlášť ak toto presvedčenie sa zakladá na preskúmaní príčin prijateľnosti tejto pravdivosti či skutočnosti. *Belief* je intelektuálny súhlas s tým, čo je (subjektu) predkladané.⁶

Faith je aktom či stavom oddanej a vytrvalej viery v existenciu, moc a dobrotivosť Najvyššej Bytosti, (stavom) dôvery v Jeho prozreteľnú starostlivosť a (stavom) vernosti Jeho vôle ako

---

1 Napísané v roku 1991 pre časopis *Viera a život*, neuvverejnené.

2 Aj pre iné dôvody — informačná technológia (počítače) a s ňou spojená postindustriálna revolúcia — je angličtina jazykom, ktorým aj Slovensko komunikuje s vonkajším svetom. Jedným i druhým smerom. Je tu, pravda aj tretí, celkom osobný, dôvod pre ktorý som si vybral angličtinu ako jazykovú súradnú sústavu pre vyjadrenie svojich myšlienok: je to svet v ktorom som najviac doma čo sa týka abstraktných pojmov, jazyk v ktorom mám najviac prístup k príslušnej literatúre.

3 A naopak, viď nižšie diskutovaný problém s prekladom anglického slova *experience* ako skúsenosť ale aj zážitok.

4 Opäť, nielen slovenčine (a nemčine) chýbajú ekvivalenty niektorých v angličtine bežných pojmov, ale aj naopak. Napríklad angličtina donedávna nemala slovo pre 'svetonázor' (dnes *worldview*) a v odbornej literatúre sa používalo nepreložené *Weltanschauung*. Podobne *Angst*, *Gestalt*, atď.

5 Napríklad dielo nemeckého tomistu Josefa Piepera *Über den Glauben* bolo preložené do angličtiny ako *Belief and Faith* (Random House, Inc, 1963) a opatrené touto zaujímavou poznámkou prekladateľa: "Nemecké slovo *Glaube* môže znamenať *belief* alebo *faith*. V tomto preklade sme obyčajne použili *belief*, ale čitateľ nech má na pamäti aj druhý význam keby mu niektorá veta znela čudne. V citátoch z Tomáša Akvinského *fides* je prekladané ako *belief*, namiesto bežnejšieho *faith*, aby sa udržala konzistencia s nemeckým textom."

6 Conviction of the truth of some statement or the reality of some being or phenomenon, especially when based on an examination of the grounds for accepting it as true or real. The act of assenting intellectually to something proposed.

bola zjavená či uverená. *Faith* je úplné ubezpečenie sa a istota čo sa týka charakteru, schopností, sily či pravdivosti niekoho či niečoho. *Faith* je *belief* plus dôvera v Boha.⁷

Belief má odvodené sloveso (*I believe*, t.j. verím), *faith* však nie. Verím v jedného Boha ... sa prekladá ako *I believe in one God*, ale napr. ak niekto stratil vieru, ide o celkový duševný stav a v angličtine je treba použiť slovo *faith*, teda *he lost his faith*, zatiaľčo *he lost his belief* nedáva zmysel.

Úhrnom, *belief* viac odpovedá racionálnej, intelektuálnej, stránke viery, *faith* je *belief* plus ešte niečo viac. *Faith* je úplná viera, oddanosť, ktorá v sebe obsahuje 'intelektuálny súhlas'⁸ s výrokmi, konkrétnymi článkami viery, ale nie je na ňu redukateľná. To extra, čo dopĺňa *belief* na *faith* je v poslednej definícii pomenované ako dôvera v Boha. V ďalšom budeme písať Viera (s veľkým V) namiesto anglického *faith*, a viera namiesto anglického *belief*. Tak napríklad *Credo* je vyznaním viery, zatiaľčo životný postoj mučeníkov, a vôbec nábožensky prenasledovaných, je vyznaním Viery. Takisto Pasteur keď vravel, že ak by bol ešte učenejší mal by Vieru bretoňskej sedliacky, iste nemal na mysli iba jej intelektuálny aspekt.

Pre hlbší pohľad treba už zájsť do teológie resp. filozofie náboženstva. Tu už bude treba prihliadať na trochu odlišný prístup k problematike z hľadiska katolíckej a z hľadiska protestantskej tradície, hoci často išlo skôr iba o odlišnú terminológiu. Veľmi zjednodušene povedané, v katolíckej tradícii bola intelektuálna, svetonázorová, zložka Viery, teda viera, príliš zdôrazňovaná, v protestantskej bola zasa videná príliš oddelene od neracionálnej — či nadracionálnej — zložky Viery a niekedy aj zanedbávaná. Všimnime sa najprv tento prístup skôr než sa pokúsime o zjednocujúci pohľad, súčasnú katolícku syntézu.

Protestantský náboženský filozof John Hick vo svojom klasickom diele navrhuje rozlišovať medzi *fides* a *fiducia*, ktoré vidí ako dva druhy Viery. Jeho *fides* odpovedá viac-menej tomu, čo sme tu nazývali viera a *fiducia* tomu vyššie spomínanému extra, ktoré dopĺňa vieru na Vieru. Jeho vlastnými slovami:⁹

'*Faith*' je používané jednak ako gnozeologický a jednak ako negnozeologický termín. Slová *fides* a *fiducia* poskytujú výhodné samo-sa-vysvetľujúce označenia pre tieto dve použitia. Hovoríme na jednej strane o *fides*, viere, že jestvuje Boh a že také a také výroky o ňom sú pravdivé. Tu viera je používaná v poznávacom slova zmysle, vzťahujúc sa na stav, úkon alebo postup, ktorý možno prirovnať k štandardným prípadom keď niečo viem, alebo verím. Na druhej strane hovoríme o *fiducia* ako o dôvere, ktorú udržujeme niekedy aj napriek protichodným ukazateľom, v to, že Boží úmysel voči nám je dokonale dobrotivý a láskyplný. Toto je náboženská dôvera, ktorú možno prirovnať k dôvere v inú ľudskú bytosť.

Je významné, že v Biblii Viera sa objavuje často ako *fiducia* a temer nikdy ako *fides*. Existencia božskej Bytosti je prijímaná všade ako samozrejmosť. Lebo v oblasti prežívaného náboženstva je platnosť viery v Božiu existenciu prijímaná jednoducho ako samozrejmosť a podľa nej sa koná, podobne ako je prijímaná platnosť zmyslových vjemov v každodennom živote. Biblickí autori si neboli vedomí svojej viery v existenciu Boha ako aktu Viery, ale iba svojej dôvery v Jeho prísľub a prozretelosť.

---

⁷ The act or state of wholeheartedly and steadfastly believing in the existence, power and benevolence of a supreme being, of having confidence in his providential care and of being loyal to his will as revealed or believed in. Complete assurance and certitude regarding the character, ability, strength, or truth of someone or something. Belief and trust in God.

⁸ Porovnaj J. H. Newmanovo klasické dielo *An Essay in Aid of a Grammar of Assent* (1870), ktoré analyzuje z logického, ale aj psychologického a kognitívneho zorného uhlu predovšetkým túto intelektuálnu stránku viery.

⁹ John H. Hick, *Faith and Knowledge*, Macmillan 1988 (Tretie doplnené vydanie; pôvodné 1957), str. 3-4.

Až vtedy keď veriaci začne premýšľať o svojom náboženstve vo funkcii filozófa alebo teológa je nútený sa zaoberať aj noetickým stavom svojej Viery. Až keď sa takto zamyslí, zistí, že Viera ako dôvera (*fiducia*) predpokladá vieru (*fides*) ako poznanie objektu tejto dôvery...

Hick ešte prirovnáva svoje *fides* a *fiducia* k Buberovým dvom typom Viery. Martin Buber používa grécky termín _____ (*pistis*), na označenie toho, čo Hick nazýva *fides*, a hebrejský termín *Emunah* na označenie *fiducia*, aby takto zdôraznil historické korene týchto dvoch značení slova Viera. Podľa Hicka tento židovský existencialistický mysliteľ, autor známeho diela *Ich und Du* (1923), mal aj priamy vplyv na formovanie dôrazu v modernej protestantskej teológii na osobnú, neracionálnu (*fiducia*) interpretáciu Viery. Pôvodne tento dôraz bolo vidno už u samého Luthera, pre ktorého "Viera neznamena predovšetkým prijatie cirkevných dogiem, ale oddanú dôveru a vďačnosť za Božiu milosť zjavenú v Ježišovi Kristovi. Nepriamo obsahovala v sebe aj všetky kresťanské pravdy (*beliefs*); Luther však kládol hlavný dôraz na Vieru ako totálne spoložnutie sa na Božiu všemocnú dobrotivosť... Po Kalvínovi došlo k rozhodnému ústupu k protestantskej verzii scholasticizmu, ktorá bola práve tak úzko intelektualistická ako tomisticko-katolícka tradícia... (avšak) v nedávnejšej dobe teória Bohom zjavených propozícií prakticky celkom zmizla z protestantskej teológie a bola nahradená myšlienkou Zjavenia cez históriu (*Heilsgeschichte*)." ¹⁰

Paul Tillich — azda najvýznamnejší luteránsky teológ nášho storočia — vo svojom skoršom diele ¹¹ tiež používa termíny *assensus* (namiesto *fides*) a *fiducia*, a otvorene vraví, že "Viera nie je ani púhy *assensus* ani púha *fiducia*, ale v každom vierohodnom *assensus* je aj *fiducia* a v každej vierohodnej *fiducia* je aj *assensus*." S týmto ťažko možno nesúhlasiť. Neskôr však definuje Vieru ako *state of being ultimately concerned* ¹², teda akýsi stav zaujatosti pre konečné veci, pojem dosť abstraktný a nielen nepreložitelný, ale aj v anglickom kontexte dvojsmyselný, ako na to poukazuje práve už spomínaný Hick ¹³, lebo jedna interpretácia pripúšťa aj to, že Viera môže fungovať ako autonómna funkcia, nezávisle na tom či existuje aj objekt tejto Viery, teda Boh. Hick dodáva, odvolávajúc sa aj na iné Tillichove citáty, že "v tomto pojmání možno definovať Vieru na základe existujúceho Boha, ako objektu tohoto *ultimate concern*, ale aj naopak, definovať Boha ako to — čokoľvek to je — o čo človek prejavuje *ultimate concern*." ¹⁴ Do detailov tu nepôjdeme, iba poznamenajme, že Tillichova definícia Viery môže mať platnosť v psychológii, v teológii však iba ako doplnok a priori danej intelektuálnej viery, teda *fides*. ¹⁵

Rozviedli sme tento príklad iba ako ilustráciu toho, že ak by aj bola oprávnená výtka adresovaná klasickej (tomistickej) teológii, že preceňuje ju *fides* na úkor *fiducia*, existuje aj

---

¹⁰ John H. Hick, (op. cit.), str. 29-30.

¹¹ Paul Tillich, *Religionsphilosophie*, Verlag Ullstein GmbH, Frankfurt 1925. Anglický preklad v *What is religion?*, Harper & Row, New York 1973, str. 76.

¹² Paul Tillich, *Dynamics of Faith*, Harper & Row, New York 1957, str. 1.

¹³ John H. Hick, *Philosophy of Religion*, Prentice-Hall 1973, str. 58-59

¹⁴ Vo svojej *Systematic Theology* (Chicago University Preš, 1951, I, str. 211) Tillich otvorene vraví, že "čokoľvek k čomu človek pociťuje *ultimate concern* sa stáva pre neho bohom a naopak to znamená, že človek môže mať *ultimate concern* iba pre to, čo je pre neho bohom."

¹⁵ Aj známy katolícky mysliteľ, chicagský profesor sociológie Andrew M. Greeley, jeden bod svojej "novej agendy" (*The New Agenda*, Doubleday & Co. Inc. 1973, str. 46) podáva takto: "Stará otázka znela, Vieš dokázať Božiu existenciu? Nová otázka znie, Vieš mi povedať, kto je tvojím bohom?" Pravda, Greeley si je explicitne vedomý, že hovorí v psychologických, prípadne sociologických, a nie teologických kategóriách.

opačný extrém. V Tillichovi (a ešte viac napr. v Bultmanovi) vidno vplyv Heideggerov a jeho existencialistickej filozofie, ktorý teológiu v mnohom obohatil — dovolím si tvrdiť, že aj katolícky pohľad — avšak iba potiaľ pokiaľ je videný ako doplnok, oživenie či ilustrácia vo filozofii racionálneho (resp. analytického) a v teológii tomistického modelu a nie ako gnozeologicky a ontologicky vševysvetľujúci pohľad.¹⁶ Pod týmto oživeným tomistickým modelom v teológii, presnejšie v náboženskej filozofii, tu budeme rozumieť približne to, čo sa dnes nazýva *transcendentným tomizmom* a ktorý dnes viac-menej prevláda ako filozofický podklad “oficiálnej” katolíckej teológie. Ku nemu, ako syntéze, či zjednocujúcemu pohľadu sa tieto riadky aj snažia priblížiť.

Je treba pripustiť, že dôraz na racionálnu stránku viery, na vieru ako prijatie (Newmannov assent) Zjavenia vo forme propozícií, výrokov, naozaj prevládal v katolíckom modeli v predkoncilovom období. Často je citovaná definícia viery v podaní Prvého vatikánskeho koncilu (1869-70): Viera je “nadprirodzená čnosť skrze ktorú, za pomoci a podpory milosti božej, veríme že veci Ním zjavené sú pravdivé, nie preto, že vnútorná pravdivosť zjavených vecí bola poznaná prirodzeným svetlom rozumu, ale na základe autority samotného Boha, ktorý ich zjavil a ktorý nemôže ani klamať ani byť oklamáný.”¹⁷ Toto je v súlade s Tomášom Akvinským, ktorý rozoznáva *scientia*, teda zhruba to, čo v predchádzajúcom citáte odpovedá ‘poznaniu prirodzeným svetlom rozumu’ a vieru, teda doslova *fides*, ktorá je charakterizovaná ako “intelektuálny akt prijatia pravdy z príkazu vôle”¹⁸. Ako popud pre tento akt slúži päť známych Tomášových dôkazov existencie Boha, čo trochu irituje človeka zvyklého na logické dôkazy ako ich chápeme v dvadsiatom storočí. Angličtina aj tu má východisko: logický či matematický dôkaz sa nazýva *proof*, zatiaľčo Tomášove dôkazy z prirodzeného rozumu sú označované ako *demonstrations*.

Hick¹⁹ vidí tieto tri charakteristiky tomisticko-katolíckeho chápania Viery:

- (1) Viera pozostáva z poznania a prijatia výrokov o Bohu, teda článkov viery.
- (2) Tie články viery, ktoré nemožno dokázať (teda nespádajú pod *preambulae fidei*, vid’ nižšie), sú tajomstvami a treba ich prijať na základe autority (božej či cirkevnej).
- (3) Viera je aktom z príkazu vôle, ako sme citovali v predchodzom odstavci. Nie je to však slepá viera, či ‘skok do tmy’. Hickovými slovami “Viera definovaná ako viera v Bohom autorizované doktríny predpokladá predchodziu znalosť toho, že Boh jestvuje a že je autorom týchto doktrín.” Táto predchodzia znalosť je známa ako *preambulae fidei* a začína spomínanými dôkazmi existencie Boha (ktoré by sme dnes skôr nazvali argumentami pre prijatie týchto preambulí, pozn. GV).

Hickova, a vôbec protestantská, výtka tomuto predkoncilovému modelu Viery je však oprávnená iba do určitej miery, dovolil by som si tvrdiť, že ide skôr o inú terminológiu a to asi z dvoch dôvodov. Predovšetkým, v Hickovej vlastnej terminológii, jeho charakteristiky sa týkajú iba viery, nie Viery a v tomto zmysle sú platné i dnes. Práve Tomáš keď vraví, že “človek nemôže vierohodne súhlasiť s výrokom, ktorému aspoň nejakým spôsobom

---

¹⁶ Subjektívnosti svojho pohľadu si je Tillich aj sám vedomý, keď vraví, že testom (jeho) fenomenologického opisu ako teologickej metódy je, “že obraz podávaný takým opisom je presvedčivý, že ho môže vidieť každý, kto je ochotný dívať sa tým istým smerom, že opis osvetľuje iné súvisiace názory a robí zrozumiteľnejšou skutočnosť, ktorú tieto názory chcú odrážať.” *Systematic Theology* (op. cit.) str. 106.

¹⁷ Dogmatická konštitúcia, kap. 3, *Enchiridion Symbolorum*, red. H. Denzinger et al. (Barcelona 1948), č. 1798.

¹⁸ *Summa Theologica*, pt. II, II, Q. 4, Art. 5.

¹⁹ op. cit., str. 12-30.

nerozumie“²⁰ akoby nás sám vyzýval, aby sme si jeho tézy vysvetlili tak, aby boli zrozumiteľné aj tomu, pre ktorého PASCAL či FORTRAN sú zrozumiteľnejšie než klasická latina či gréčtina. K tým trom charakteristikám sa preto ešte vrátíme. Druhým dôvodom, na ktorý neslobodno zabúdať je ten, že v katolíckom kontexte, najmä predkoncilovom, viera, teda *fides*, vystupuje iba ako jedna z troch čností a mnohé čo Hick a iní chápu pod *fiducia* je implicitné práve v tých druhých dvoch, nádeji a láske.

Napriek tomu, v súčasnej katolíckej literatúre vidno príklon k terminológii, ktorú sme prijali aj v tejto úvahe. Dôvody pre to azda navýstižnejšie podal kanadský teológ Bernard Lonergan:

Rozlišovali sme tu medzi Vierou a článkami viery (*faith and religious beliefs*). Robili sme tak preto, lebo sa nazdávame, že ide o oblasť kde láska predchádza poznaniu (*love precedes knowledge*). A tiež preto, lebo tento spôsob vyjadrovania sa (*manner of speech*) uľahčuje ekumenický dialóg. Ale hociako považujeme svoje dôvody za platné a naše úmysly za legitímne, musíme uznať existenciu staršej a autoritatívnejšej tradície v ktorej Viera a články viery sú stotožňované. Toto robíme o to ochotnejšie, lebo sme sa tu odchýlili nie od starších doktrín, iba staršieho spôsobu vyjadrovania sa. Neopúšťame staré doktríny lebo tým, že vyznávame články viery vyznávame aj to čo je nazývané Vierou a tým, že vyznávame Vieru, ktorá má základy vo viere, vyznávame aj to, čo by sa bolo nazývalo *lumen gratiae* alebo *lumen fidei*...²¹

Lonergan pokračuje argumentom, ktorý je nedeliteľnou súčasťou celej jeho teologickej metódy:

...pokiaľ klasicista bude trvať na tom, že by sme sa nemali odchylovať od prijatej terminológie, musím pripomenúť, že klasicizmus nie je nič iné ako mylný názor, že kultúru treba chápať normatívne, že jestvuje iba jedna kultúra ľudstva. Lebo modernou skutočnosťou je to, že kultúru treba chápať empiricky, že jestvujú mnohé kultúry a že nové rozlišovania pojmov (*distinctions*) sú oprávnené, keď sa dôvody pre ne vysvetlia pričom sa ale staré pravdy zachovajú.

Poznamenajme tu, že táto téza, trochu pripomínajúca Tillichovu 'teológiu kultúry', môže vyznieť aj kontroverzne, akoby súčasť nevydareného pokusu o sprostredkovanie medzi katolíckym tradicionalizmom a klasickým modernizmom²². Pokusu, ktorého tragické dôsledky Lonergan pred dvadsiatimi rokmi, keď tieto riadky písal, azda nemohol predvídať. Otázka normatívnosti či empiričnosti kultúry — máme tu na mysli predovšetkým náboženský, konkrétne katolícky, kontext — je však oveľa zložitejšia a vymyká sa z rámca tu diskutovanej témy.

Aj v slovenčine máme citát ktorý — vyjadrené v prijatej tu terminológii — výstižne upozorňuje na dôležitosť *fiducie* popri *fides*, predovšetkým z morálneho hľadiska, ako dvoch nedeliteľných zložiek Viery:

Viera nie je len to, že máme prijímať za pravdivé Bohom zjavené pravdy; viera je postavenie sa celkom po boku Boha, úplné odovzdanie sa. ... Viera je svätosť života.

---

²⁰ *Summa Theologica*, II, II, 8,8 ad 2.

²¹ *Method in Theology*, Herder and Herder 1972, str. 123.

²² Napríklad mladý austrálsky teológ Neil Ormerod v nedávnej svojej *Introducing Contemporary Theology* (E. J. Dwyer 1990) na tejto Lonerganovej téze, a celej jeho metóde, zakladá svoj apologetický výklad súčasných teológií oslobodenia (G. Gutierrez, L. Boff) či feministických teologických extravagancií (E. S. Fiorenza, R. R. Ruether).

... Viera je sila, lebo stojí na pevnom základe. ... Viera je dobrota. Neubúdateľná dobrota. Viera je bezhraničná láska, ako ich vymenúva sv. Pavol. Viera je vnútorná spokojnosť, vyrovnanosť, rovnováha so sebou i s celým svetom. Viera je najväčšia milosť.²³

Americký katolícky filozof Louis Dupré zasa takto charakterizuje rozdiel medzi vierou a Vierou

...doteraz sme stozožňovali oboje, lebo Viera vždy v sebe obsahuje vieru a je to táto Viera, ktorá oddeľuje vieru od poznania (*knowledge*). Ale viera patrí predovšetkým do intelektuálnej oblasti, zatiaľ čo Viera je viac celkový postoj či oddanosť (*total commitment*)... Je to reakcia (*response*) celej ľudskej prirodzenosti, ktorá v sebe obsahuje prvky vôľové a emocionálne ako aj kognitívne.²⁴

Tieto "vôľové a emocionálne prvky" odpovedajú, pravda, tomu, čo Hick nazval *fiducia*. Tu sa teda stretáva morálna (vôľová) a estetická (emocionálna) stránka Viery.²⁵ To prvé sa po anglicky najlepšie vyjadrí výrazom *religious commitment*, teda niečo ako náboženská angažovanosť, vo zmysle aktívneho náboženského života či služby. Tomu druhému, emocionálnej stránke viery, najviac odpovedá anglické *religious experience*, ktorý A. Hlinka²⁶ prekladá ako náboženská skúsenosť²⁷. Je myslím z katolíckeho hľadiska dôležité, aby sa v tom, čo dopĺňa intelektuálnu stránku viery, teda vo *fiducii*, explicitne rozlišovalo medzi estetickým a morálnym. Teda niečo vo zmysle platonskej/ aristotelovskej krásy a dobra, ktoré dopĺňujú normu pravdy. Humanistická téza o *de facto* redukovanosti morálnych noriem na estetické nie je, pochopiteľne, zlučiteľná so žiadnou kresťanskou pozíciou.

Na záver ešte jedna apologetická poznámka. V tejto úvahe som sa snažil vyjsť z klasickej katolíckej pozície doplnenej či obohatenej pohľadmi súčasnej serióznej protestantskej teológie (bohužiaľ nielen neoficiálna katolícka, ale aj protestantská teológia má dnes mnoho nereserioznych hlasov). Slovákom je, pravda, z protestantských smerov najbližší evanjelický. Myslím však, že to platí aj objektívne, že mnohé plodné orientácie súčasného protestantského myslenia, aj napr. v Amerike, majú svoje luterovské jadro. A prípad známeho newyorského luteránskeho teológa pastora Richarda J. Neuhausa, autora *The Catholic Moment* (Harper & Row, 1987), [konvertitu na katolicizmus, redaktora *First Things*], aj dosť význačne ilustruje fakt, že oficiálna katolícka pozícia má v serióznych protestantských teológoch plodnejších partnerov pre dialóg a porozumenie ako u niektorých tých súčasníkov, ktorí pôvodne vyšli z katolíckej tradície a fungujú — nie vždy neúmyselne — v katolíckom myslení ako sekularistický trójsky kôň.

Ukončím preto túto úvahu prekrásnou myšlienkou, ktorej autorom nie je nik iný ako kardinál Jozef Ratzinger, prefekt Kongregácie pre náuku viery:

---

²³ Ján Čížik, *Čo je viera*, Duchovný pastier L(1975), str. 164-165.

²⁴ *The Other Dimension: A Search for the Meaning of Religious Attitudes*, Doubleday & Co. 1972, str. 46.

²⁵ Poznamenajme, že vôľa hraje rolu aj vo viere (*fides*) ako to ostatne veľmi explicitne vravia i Tomáš i Newman. Tam však ide o vôľu prijať zjavené pravdy (*assentire*), zatiaľ čo v morálnom kontexte *fiducie* ide o vôľu žiť, teda konať, podľa zjavených morálnych noriem.

²⁶ *Cesty k nekonečnu*, SÚsv.C&M, Rím 1970

²⁷ Anglické slovo *experience* sa prekladá do slovenčiny ako skúsenosť (*Erfahrung*) ale aj ako zážitok (*Erlebnis*). Hlinkov preklad odpovedá nemeckému *religiöse Erfahrung*. Ide, pravda, o to, že aj samo skúsenosť (*Erfahrung*) je dvojzmyselné: môže znamenať aj akumulované vedomosti, ale aj akumulované zážitky. Tento druhý zmysel máme na mysli keď hovoríme o náboženskej skúsenosti, teda vo zmysle akumulovaných náboženských zážitkov. Bez toho, že by sme posledný termín tu bližšie definovali.

Naša viera, nádej a láska musia vždy smerovať k veľkému cieľu úplnej jednoty. Ale súčasne musíme vedieť v pokore prijať aj realistické medzicieľe: posilniť naše spoločné svedectvo lásky vo svete, ktorý ho potrebuje stále naliehavejšie, vydať spoločné svedectvo o základoch viery, nič z nej nestratiť a snažiť sa toto svedectvo vydávať čo najzrozumiteľnejšie; nie aby sme sa iba navzájom rešpektovali v našej separácii, ale aby sme sa navzájom milovali v presvedčení, že sa potrebujeme jeden druhého v našej separácii, aby sme jeden od druhého prijímali, aby sme jeden pre druhého žili. Separácia, do tej doby dokiaľ to Pán dovolí, môže byť aj plodná, môže viesť k väčšiemu obohateniu Viery a tak byť prípravou k mnohorakej ale zjednotenej Cirkvi, ktorú si dnes ešte nevieme predstaviť, ale v ktorej nebude stratené nič z toho pozitívneho čo dala história, jedno na ktorej strane. Možno potrebujeme separáciu aby sme dosiahli kompletnej plnosti, ktorú od nás Pán očakáva.²⁸

---

²⁸ Z interview pre časopis *Internationale Katholische Zeitschrift Communio*. článok vyšiel v zbierke *Oekumene und Politik*, (Edizioni Paoline, 1987) preložený do angličtiny ako *Church Ecumenism and Politics*, (St. Paul Publications 1988) v kapitole *Luther and the Unity of Churches*. Citát je zo záverečnej časti.